

Dy Plambecks tale ved modtagelsen af Politikens Litteraturpris

Taler

Dy Plambeck
Forfatter

Dato

10. maj 2020

Sted

Politiken

Omstændigheder

Talen skulle have været holdt ved Politikens litteraturprisfest, som blev aflyst på grund af coronakrisen.

Min mormor gik i spadseredragter, nederdel og en lille jakke med en sløjfebluse under, længe før det blev et feministisk statement. Neglene var altid lakeret i en pink nuance, der matchede hendes læbestift. Hun manglede sine tænder i den ene side af munden og gik kun i høje hæle. Selv når hun besøgte os i skoven ved Buresø, hvor jeg voksede op, havde hun stiletter på og gik ad små mudrede skovstier i dem, som om det var det letteste i verden. Hun fik min mor, da hun var tyve år, og var alene lige siden. Min morfar forlod hende under graviditeten, der var andre kærester, men ingen, hun introducerede for familien; en af dem, Jørgen, var voldelig og låste hende inde i et skab.

Hun boede i Ruskær i Rødovre på 11. sal med mahognimøbler og kandelabre. Der var den samme duft i lejligheden som af min mormor, en duft af noget sødt og frisk, noget elegant og særligt. Som barn kunne jeg ikke forestille mig, at man kunne bo et finere sted end i Ruskær i Rødovre. Det var et socialt byggeri. En betonklods fra 1950'erne. 'Udspringeren' blev det kaldt, fordi der ofte var nogen, der kravlede rundt oppe på taget og sprang i døden fra 12. sal. Senere blev komplekset jævnet med jorden, sprængt i stykker, fordi det ikke længere var sikkert nok til at huse beboere. Men jeg så det ikke som barn. Ligesom jeg heller ikke så, at min mormor ikke havde særlig mange penge. Hun var receptionist i ISS, men handlede kun i Irma. Der var den aura om hende. Hun havde en utrolig evne til at skabe noget ud af intet.

Og hun kunne fortælle historier, min mormor, i den lyserøde veloursofa i stuen, om menneskene i hendes familie, om Anden Verdenskrig, som hun havde oplevet, om Danmark før jeg blev født. Når hun fortalte, kom der et skifte i

hendes ansigt, som om lyset faldt ind på hende fra vinduet, smilerynkerne rettede sig ud, noget over hende blev frit, og dét, der gjorde hende fri, var ordene. Fordi ordene er frie.

Men der var også noget andet i hendes ansigt. Hun var ikke længere alene. Hun var sammen med de mennesker, hun fortalte om, moster på Bomhusvej, Charles og Ruth. Længe før jeg blev en, der læste og skrev, var jeg en, der lyttede. Jeg lyttede til verden, som min mormor beskrev den, og ligesom i hendes liv kunne hun også i historierne trylle noget frem af intet.

Jeg forstod, at jeg også kunne sætte ord sammen til sætninger, der kunne skabe en historie. Jeg kunne transcendere mig selv, sådan at jeg i én sætning både var i skoven ved Buresø og i Afrika. Det krævede ikke meget, intet lærred at male på, intet kamera at tage et billede med, intet instrument at spille en melodi med.

Fællesskabets pris

Fortællingerne kom til mig derfra: fra kvinderne i min familie, min mormor, min mor, den nedarvede evne til at skabe noget ud af intet, med meget lidt, med det, man havde. Jeg havde ordene, og senere, da jeg begyndte at læse, foldede litteraturen sig ud for mig som et uendeligt landskab, som jeg kunne gå på opdagelse i. Jeg kom ind i et fællesskab. Jeg er særlig taknemmelig og stolt over at modtage Politikens Litteraturpris i år for min roman 'Til min søster', fordi det er en læserpris. Det er en fællesskabspris. Det fællesskab, alle vi læsende har sammen.

Nogen vil måske sige, at det er forfatteren, der skriver historien. Men det er ikke hele sandheden. For først når historien bliver læst, bliver den levende. Læserne får litteraturen til at leve. For at læse må man deltage, digte med, investere sig selv for at forstå den verden, man læser om, man må sætte sig i andres sted. I det øjeblik det sker, i det møde, opstår der noget af det største: frihed. Og en solidaritet med menneskeheden.

Der er en dualitet i læsningen, som fascinerer mig. At læse er en privat oplevelse, den foregår alene, måske i en sofa i en stue, men samtidig tror jeg, at de fleste læsere genkender følelsen af, at man læser og tænker: Ja! Sådan er det! Sådan føles det! Uden nogensinde at have været på det sted, der bliver beskrevet i bogen. Uden nogensinde at have mødt de mennesker, der er i bogen, føler man,

at man kender dem. Man læser en tekst og møder noget nyt, samtidig med at man har følelsen af, at man hele tiden har kendt det. Derfor føler man sig inkluderet i litteraturen. Den inkludering skaber en fællesskabsfølelse. Man er aldrig alene, når man læser.

Men inkluderingen giver også et nyt blik på verden. Pludselig er den ikke, som man kender den. Man er ikke længere det menneske, man var, før man startede på bogen. Fordi man forandres i læsningen. Man stopper op ved en sætning, undrer sig over den, over virkeligheden, hinanden, sig selv. Man har bevæget sig ud et sted, som man ikke vidste fandtes, i nogle afkroge af sig selv, hvor man ikke har været før. I læsningen sker der en overskridelse, og i dén ligger friheden. Man oplever, at alt kan lade sig gøre. Man kan leve i vikingetiden, arbejde på en fabrik, tage ud i rummet. Hovedpersonen lider måske en del, går under, men vedkommende lever. Som læser forstår man, at man skal leve sit liv selv. Der er ingen andre, der kan gøre det for én. Men man forstår samtidig, at man har nogen at leve det med. Man har siddet i sin stol og følt med et menneske, man aldrig har mødt og samtidig mærket sig selv. Man er forbundet.

Den nedarvede stemme

Jeg var et frygteligt barn. I min familie taler man stadig om det. Hvor skrækkelig jeg var, hvor umulig, hvor trodsig, hvor meget jeg græd og skreg. Min mormor, min farmor, min oldemor, min mormors moster måtte komme på skift og gå med mig op og ned ad den lange gang i mit barndomshjem ved Buresø for at dæmpe min gråd. Min far lærte at sove, mens han vuggede mig i min vugge med sin ene fod. Historien fortsatte som en lang spiral af skrig og skrål, indtil min mor på et tidspunkt i historien med lettelsens suk sagde: »Men så begyndte du at tale! Stort set flydende fra begyndelsen. To år gammel. Og alt blev fuldkommen anderledes«. Jeg fik en stemme. Derfra var der fred.

I min familie arver kvinderne ikke hinandens udseende, men stemme. Tonens fald, den måde, vi lægger tryk på ordene på. Jeg voksede op i 1980'erne, før mobiltelefonen. Når min far ringede hjem, og jeg tog telefonen og sagde »hos Plambeck«, begyndte han at tale til min mor, fortælle hende om et byggeprojekt, spørge, om der var noget, han skulle købe ind på vejen hjem, før jeg fik afbrudt hans talestrøm og sagt: »Det er ikke mor, det er Dy«. Den var sikker hver gang. Min mormor er død nu. Men når jeg har været ude at holde foredrag, har jeg flere gange oplevet en ældre kvinde eller mand komme op til

mig bagefter og sige: »Jeg kendte din mormor. Du taler præcis som hende«.

Jeg tror ikke på, at man skal forklare alt, hverken i litteraturen eller livet, eller at der altid er en årsagsforklaring. Jeg kan bare konstatere, at stemmen, det at have en stemme, bruge den, give den til andre, der ikke har en tydelig stemme, dem, der er blevet gjort tavse, har været et omdrejningspunkt i mit liv og snoet sig som en rød tråd gennem mit forfatterskab. Alle mennesker bærer sin stemme med sig, sit eget instrument, en grundklang. Retten til at fortælle sin egen historie og få sin stemme hørt er også en gennemgående tematik i 'Til min søster'. Den ret er fundamentalt vigtig. For man får en plads i verden ved at have en stemme. Vi mennesker bliver til i kraft af de historier, vi fortæller om og til hinanden. Der ligger vores egentlige forbindingspunkt og adskillelsespunkt.

Vi er alle umulige

Den danske forfatter J.P. Jacobsen (1847-85), der spiller en rolle i 'Til min søster', skriver i et brev til sin ven Edvard Brandes i 1880: »I virkeligheden er der sider i menneskene, der ikke hænger sammen; hvor skulle også en så kompleks, så mange steder fra hentet, uddannet og påvirket ting som den åndelige side af et menneske, være organisk hel«. Det citat har påvirket mit eget menneskesyn i mine romaner. For mennesket er, som J.P. Jacobsen siger, komplekst. Litteraturen viser det. At læse en bog er en enestående mulighed for at blive mindet om, at mennesket er komplekst og i konstant forandring, et mysterium.

Det er blevet sagt om mit forfatterskab, at jeg skriver om skæve eksistenser. At jeg forsøger at gøre de umulige mulige. Det tror jeg sådan set er rigtigt nok. Men jeg tror også, at de umulige er os alle sammen. Vi har alle inde bag vores fancy læderstøvler hul på sokken, vi spiser af en billigt fabrikeret roulade i skjul for vores familie, er hjulbenede og har spaltede spidser og for mange børn med for mange partnere. Hvis mennesket var en sætning, ville den være usammenhængende med for mange slåfejl og glemte nutids-r'er.

Vi står egentlig alle sammen ude på kanten. I den udsathed, det er at leve. I virkeligheden er det få og tilfældige ting, der adskiller det ene liv fra det andet. Når jeg skriver om et menneske i mine romaner, gør det ikke en forskel, om det er en direktør fra Charlottenlund eller en klunser fra Brabrand. Jeg forsøger at skrive som et helt menneske om hele mennesker og med en bevidsthed om ikke at udstille eller ironisere over et liv, der lige så godt kunne være mit. For der er så

mange måder at leve på. Alle liv er hele liv og skal behandles sådan. Jeg skriver i en solidaritet med at være menneske, ud fra en tro på menneskeheden – på trods kan man måske sige. Og med et håb om, at vi gennem fortællingerne og med hver sin stemme kan nærme os hinanden. At relationerne kan lade sig gøre.

Alle mennesker har brug for at forlade sig selv indimellem. For at kunne holde ud at være sig selv. Man har brug for at forlade verden af og til for at holde den ud. Derfor er det forløsende at forsvinde ind i en bog. Litteraturen er vores alle sammens solidariske sted, hvor vi kan få lov til at være dem, vi er. I 'Til min søster' ser fortælleren, Aya, i slutningen af romanen på sin søster Andrea og siger: »Det så ud, som om du aldrig havde spurgt om lov til at være her eller til at gå på jorden«. Det er en central sætning i romanen. Der er ingen, der skal spørge om lov til at gå på jorden. Vi har alle en berettigelse til at være her. For selv om det måske ikke føles sådan, er vi frie.

For mig som forfatter ligger friheden i at skabe fortællinger, ligesom min mormor gjorde, ud af intet, for ordene, fortællingerne, litteraturen kan sprænge alle grænser. Ordene kan omstyrte dit liv. Efter jeg udgav 'Til min søster' i maj sidste år, skrev en læser til mig: »Læsningen af din roman hjalp mig til at tage beslutningen om at opgive min stilling gennem tyve år«. Det er netop dét, litteraturen er: en påmindelse om, at friheden findes. At fællesskabet findes. Jeg vil gerne sige af hele mit hjerte TAK til alle jer læsere, der har stemt på 'Til min søster' til Politikens Litteraturpris 2019.

Kilde

www.politiken.dk

Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

Takketale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/dy-plambecks-tale-ved-modtagelsen-af-politikens-litteraturpris>